

25

1923 septembrie 7, Londra. M. Beza anunță pe N. Iorga despre expedierea unor lucrări ale sale, publicate la Londra.

Cromwell Place, S.W.
 Legațiunea Regală a României
 Londra

7 septembrie, 1923

Mult stimate domnule Iorga,

Am avut prilejul să mai vorbesc cu Lordul Gleichen. În sfârșit după multe greutateți s-a putut înțelege cu o editură M-esrs Hodder and Stoughton, cari au și anunțat apariția volumelor; se așteaptă până înainte de Crăciun.

Titulescu lipsește din Londra. Eu voi fi la București pe la sfârșitul acestei luni, gîndesc să țin o serie de conferințe, cu subiectul:

„Romanțieri englezi de astăzi”.

Vă trimit aci un volum al meu de curînd apărut: „Romantismul englez”, precum și o publicație asupra României: „Peoples of all Nations”. Articolele de aci au fost scrise de două prietene ale mele cărora le-am înlesnit sarcina prin procurarea de izvoare și fotografii.

Sărutări de mîină d-nei Iorga.

Devotat

M. Beza

Bibl. Acad., Vol. 307, nr. 101.

Un document inedit despre Vasile Alecsandri

Imprevizibilă în noi date și fapte, este citeodată arhivă. Atunci cînd te aștepți mai puțin, ai ocazia să descoperi încă o informație care, coroborată cu altele, vine să întregască o epocă, un moment din istoria și cultura patriei. Așa este și cazul de față, cînd, printr-o achiziție făcută în anul 1977, martie 30, de la Victoria Popovici, probabil rudă cu familia compozitorului Vasile Popovici din Vărzești (Bucovina), cunoscut pentru lucrările sale corale de inspirație folclorică, Direcția Generală a Arhivelor Statului a intrat în posesia unui manuscris al lui Iraclie Porumbescu, preot în comuna Trătăușul-Nou, tatăl lui Ciprian Porumbescu, scris în 1890, luna octombrie, cu ocazia morții lui Vasile Alecsandri și pe care l-a intitulat „Amintiri despre Vasile Alecsandri din timpul proscripțiunii sale în anul 1848 în Bucovina”.

Pe un număr de mai multe pagini, autorul, pe atunci student la Teologie în Cernăuți, „deșteptat întrucitva de spiritul anului 1848 cu sorgintea-i în Paris”, după cum își amintește, a cunoscut o serie de tineri revoluționari români, printre care Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și fratele său, frații Petrache și Vasile Cazimir, Costache Negri, D. Rola, frații Rosetti, frații Sion, D. Ralet, Epureanu, Romalo și alții, în total 50 de tineri moldoveni, surghiuniți de vodă M. Sturza, ca urmare a revoluției din 1848 din Moldova.

Aceste „Amintiri” sînt, pe de o parte, interesante din punctul de vedere al vieții de zi cu zi, pe care au petrecut-o tinerii revoluționari moldoveni exilați sau fugiți la Cernăuți, întîlnirile și legăturile strînse cu

familia Hurmuzachi, cu I. Nistor și alți intelectuali români de frunte din Bucovina, care au știut să cultive și să întrețină spiritul românesc. Autorul, în amintirile sale, făcând o descriere amănunțită din punct de vedere fizic a poetului Vasile Alexandri subliniază că era „pururea vesel” iar „pe poporul de la țară, adică pe săteni ide rind îi iubea ca pe nu știu ce” . . . , petrecându-și multe ceasuri pentru a le asculta păsurile, ca și baladele și cîntecele vechi pe care aceștia i le cîntau sau i le spuneau cu mare dragoste.

În ceea ce privește îndrumările literare pe care le-a primit de la Vasile Alecsandri, ele au constat în îndemnul de a stringe, scrie și împărtăși și la alții din acele mărgăritare prețioase și fermecătoare pe care poporul nostru le strînse la sinul său — „poezia neamului nostru”. „O, poezia, poezia poporului nostru, spunea V. Alecsandri, este poezia întregului nostru neam, și <este n.r.> așa frumoasă, că dezvălindu-se ea la lumina soarelui, e ca o copilă frumoasă din Carpați. Eu mor de dorul ei să o găsesc, am cîntat-o și o mai cînt”. Că sămînța ideilor lui V. Alecsandri a pătruns într-un cîmp fertil o dovedește și faptul că Ciprian Porumbescu, fiul autorului „Amintirilor” de mai jos, a compus pe libretul operei lui Vasile Alecsandri, muzica pentru opera „Crai Nou”.

Acum, la 100 de ani de la moartea poetului, cînd zeci de ediții de poezii ale lui Vasile Alecsandri au încîntat generații de tineri, îndemnul, remarcile și năzuințele sale, făcute unui tinăr ce încerca să deuteze în viața literară, au rămas la fel de actuale și pentru generațiile de tineri poeți de azi și din viitor.

„Caută, ascultă și întreabă de atari tradițiuni — balade, cîntece, anecdote, cîmilituri și descîntece, între poporul din care ești” . . . , care sînt, după cum spunea poetul, „acele mărgăritare prețioase și fermecătoare ce le are poporul nostru strînse la sinul său”.

ALEXENIA ANDONE

AMINTIRI DESPRE V. ALECSANDRI

din timpul proscripțiunei sale în anul 1848 în Bucovina

Era în vara anului 1848 ; celui an, pre care multe popoare îl numesc „anul mîntuirii”, căci în acel an mîntuirile și-o ajunseră și astăzi o și au ; alte popoare însă, încă așteaptă acea mîntuire, deși prețul ei pînă la acel an și de atunci încoace l-au anticipat respectiv plătit și încă cum mai scump, cu virtuți faptice de loialitate ca supuși, ca cetățeni și ca patrioți, manifestate toate acestea în fața lumii și sigilate și cu chiar sîngele lor.

Era zic, în vara anului 1848.

În Cernăuți se aflau aproape la cincizeci de tineri moldoveni, fruntea celui tineret din întreaga țară, care parte surghiuniți de satrapul ruso turcesc, Vodă M. Sturdza și parte, refugiați încoace de frica barbariei celui Vodă, cu care barbarii trata el în ultimile zile ale lui marte celui an pre acea elită de tineri, <pen>tru a scăpa în fine țara și poporul Moldovei

de nemaipomenitele nedreptăți, apăsări, mîncături și schingiuri de toată mina în partea despotului Sturdza, se adunase la Iași să se sfătuiască în pace și liniște, cum și în ce fe<l> aceea scăpare ar mijloci-o. Onoare guvernului de atunci cel din Viena, carele auzind de brutalele și sîngeroasele maltratări și batjocuri, ce le făcuse Vodă M. Sturdza tineri<lor> moldoveni la Iași; spontan dete ordin ca toți ciți vor avea să treacă din Moldova încoace și se vor cunoaște că-s de stare mai bună, să fie pe la toate cerdacurile de pe graniță, fără nici-o împiedicare, sloboziți, numai să-și înscrie ei numele lor într-o condică, care să fie expusă la comandantele cerdacului. Bieții proscriși și refugiați, între cari, cât îmi mai aduc astăzi aminte, se aflau M. Cogălniceanu, <marele bărbat de stat trăitoriu și astăzi>, frații Petrache și Vasile Casimir, Costache Negri¹ cu două surori ale sale, ambele călugărițe, dintre care una și acum trăiește ca stareță la mînăstirea -- nu știu --, Agapia ori Văratec și care surori de iubire către fratele lor, poate, preste aceasta și de frică, să nu aibă, din cauza fratelui lor, și ele a suferi de urgia lui Vodă, veniră încoa de a împărți voluntare surghiunul cu fratele lor; apoi D. Rola, doi frați Rosetesti, Vlădica Justin Edessis, doi Sionești, poetul și unchiul său Toader, D. Ralet, prințul A. Moruzi, prințul Gr. Cantacuzin<o> cu soția sa, D. Conta, ofițerul Filipescu, Dumitrachi Malinescu, Ionescu, Epureanu, Romalo, Moldovanu, un tînăr din Muntenia anume Curtius, Cuza ce fu pe urmă Domnul principatelor și repauzatul nostru laureat „Vasilică” Alecsandri cu fratele său Iancu, apoi și alții.

Acești<a>, parte proscriși, parte refugiați zic erau în Cernăuți pe-n diferite cuartire sau pe-n hoteluri, de care pe-atuncea erau numai două mai de acătării, apoi pe-n case private, și unii între care și Vlădica Iustin la Nestor și fruntașul boierilor bucovineni, Marele Vornic Doxachi Hurmuzachi, tatăl știuților noștri tot așa de mari români, ca și mari inimi și spirite, Eudoxiu, Georgi, și Alecu Hurmuzachi, în casele sale, adică ale bătrînului, din Cernăuți; alții iarăși, la moșia bătrînului, în Cernauca.

În casa acestui boier, ce proscrișii și băjenarii respectivi, cu tot dreptul o numeau „Casa lui Avraam”, locuiau cum zisei, locuiau numai unii, la cari se adăuseră mai tirziu și George Barițiu și Aron Pumnul, căci aceea casă din Cernăuți, făcută după obiceiul boierilor vechi, adică numai cu un rînd, nu era prea încăpătoare pentru mulți, locuind în ea și boierul cu cucoană-sa și cu fiul lor Alecu, apoi fiind acolo și redacțiunea Gazetei „Bucovina” ce o redigia <redacta> acel trifoliu de confrăți, mai ales însă, vioiul, laboriosul și ingeniosul Alecu. Dară la masă, la prînz și la cină, se aflau în toată ziua, cel puțin douăzeci, de multe ori și mai mulți, de acei proscriși și aceia la chiar silitoarea invitare a bătrînului boier și cocoanei sale.

Îmi aduc aminte și vor fi încă <d> în cernăuțenii contemporani de pe atunci care-și vor fi aducînd și ei aminte cum bătrînul boier Hurmuzachi, în hainele sale patriarhale, în anteriu adică, de arsenic de mătase, încins cu șal scump de Bagdad, care ajungea pînă sus pe piept, cațaveică cu blană de jder și de-asupra cu gileacă de cel mai fin postav, în cap cu

¹ Acest știut mare și nobil suflet de român și de om mă distingea cu o osebită afecțiune. Ultima dată îmi scrisese în anul 1872, care epistolă s-a și publicat într-o foaie din București,

fes roșu de sub care se vedea retezatul păr, alb ca laptele și preste fes pălăriuță sură; în mină o vărguță de gutapercă cu bold de aur la mănunchi, călare pe un „sur” sprinten și focos ce mergea un „imblatoriu” mărunț și cilibiu, parcă înșira mărgelile, și-ți era mai mare drag să te uiți cu septu-
genarul călăreț pe el!

Cum zisei, bătrînul Hurmuzachi, pe la șase ore dimineța și-n toată ziua cu vreme bună, așa călare traversa orașul coborîndu-se de pe cal, (ce-l da feciorului, ce și acesta călare-l urma) pe la hoteluri și pe la casele, în care se aflau în cvartiră mușafirii moldoveni, intra în odaie și pre mulți chiar sculîndu-i din somn, cu vorbe vesele și șugalnice, îi invita la sine la masă și ca să dea acestor ale sale invitații un pont neresistiver*, finea încă pe pragul casei: „Să știți că cocoana vă așteaptă și că vă va aștepta de bună seamă”.

Într-o atare dimineată, aflîndu-mă eu la frații Cazimirești, unde locuia și prințul Alecu Moruzi și ofițerul Filipescu (acea casă a fost cea a repauzatului consilier de tribunal Roller), veni bătrînul Hurmuzachi. Era numai a doua zi după ieșirea din tipar al epocalului poem „Deșteptarea României”, care poem repauzatul marele nostru bard V. Alecsandri îl compusese la Cernăuți și-l tipări într-o mie de exemplare coala în cvart, veni, zic Hurmuzachi, deschise ușa și văzîndu-i pre toți în prima odaie, pre frații adevărați Cazimirești și pre ofițerul Filipescu, iar prin ușa deschisă, în cealaltă odaie, pre prințul Moruzi, încă în pat a șisi de pe prag și într-o poziție comică<ă> imitată de orator, decheamă:

„Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare

N-auziți prin somnul vostru acel glas triumfător?”

rupse apoi într-un dulce hohot și adăugînd cu o față veselă, care se vedea că ce spune, e numai în șagă: „Vodă cu Duhamel <comisarul rusesc> și cu Balșucă un boier creatură a lui Mihalachi Sturdza <i>s acum pe drum, <dă> vaită-neoace, fini „hai sculați să mergem să-i întîmpinăm cu alai (iară cu hohot) dară pînă atunci poftim astăzi la masă la mine, cocoana vă așteaptă și vă așteaptă de bună seamă — Bună dimineată Prințule, bună dimineată domnule Filipescu, bună dimineată Petrachi și Vasilică!” și se duse, mai lăsînd în ducă-i sa se audă încă cîteva vorbe de șagă asupra declamării sale.

Amabilul bătrîn învățase adică anume acea strofă pe de rost a doua zi de dimineată ca să scoale cu ea din somn pre „mușafirii” din Moldova.

Și acum, trec la propriul scop al acestor șire:

Eu, student încă de teologie deșteptat și eu încă de spiritul anului 1848, cu sorgintea-i în Paris, străbătut apoi ca un fulger peste Berlin și Viena pînă și la noi în Bucovina, scrisesem pînă atunci cîteva mărunțimi, ca d.e. „Odă la ziua natală a Împăratului Ferdinand” cu motto din Herder (căci ni-i dete Constituția) „Du bist Gesalbter, den uns Gott versprach” — adică „Tu unsule, ești pre care ni l-a promis D-zeu”; apoi niște stihuri, „Către Zimbru”, „Aratul sau plugul la anul nou”, o fabulă „Buceha și litera”, o idilă „Stîna” și „Lui Iancu” — (regele munților din Transilvania) odă ce se cîntă și astăzi atît în Bucovina cît și-n Transilvania, cari aceste mărunțimi nu așa ele, cît inima confrăților Hurmuzachi

* O posibilitate de refuz.

care ei fură primii ce recoborîră drept Prometeu, focul naționalității române în româna Bucovină, pierdut acel foc, aproape mai cu totul pe-n norii străinismului și care confrăți, văzînd în mine ceva românesc și capabil de o formare ulterioară, mă introduseră în casa lor, prin urmare și în cunoștință cu proscrișii și refugiații din Moldova.

Nemuritorul V. Alecsandri mă îndemna cu cuvinte dulci și lăudătoare (cum aceasta cam de regulă se face cu „tironii” în oareși-care specie), să plece pe calea începută, înainte.

Eu, care pururea numai cu un respect priveam la marele poet Alecsandri, care respect eu nici astăzi nu l-aș putea numi altfel, decît sfială pioasă, auzînd atări cuvinte din gura atît de mult adoratului de mine, mă și dusei și scrisei o baladă „Ieremia Moghilă și Săhastrul”. După ce-o purisei <puricai> cît putui mai frumos mersei cu ea la Alecsandri în hotelul „de Paris”. Era pe la opt dimineata, îl găsii încă în pat îmbrăcat în halat și șezînd rezemat pe perini cu creionul în mână și cu hirtie dinainte-i, pe o carte ce-i servea de masă. Îmi permit a face aici o mică deviațiune și încep cu descrierea persoanei exterioare a lui V. Alecsandri, cum era el pe atuncea. V. Alecsandri era de statură mijlocie, dară sprintenă și mlădioasă. Fața-i era rotunzie și cu trăsături din cele mai simpatice ! Fruntea-i bine dezvoltată pe care nu o acoperea nici un păr pînă în virful capului, ce însă nu-i micșora amenitatea, ba pot să zic frumusețea nici un pic. Auzeam mergînd cu el pe stradă de multe ori zicînd străinii în limba lor „Ce tînăr frumos”. Ochii-i erau întunecați și sprincenele-negre încordate simetric și împreunate la mijloc una de alta ce-l făceau și mai drăgălaș. Gura-i proporționată și nasul tot așa și buza-i superioară o orna o mustață nu mare, neagră, ca și sprincenele și ca părul scurt din dărătul capului. Barba și favoritele și le rădea. El era pe atunci de 26—27 ani.

Fiînd vară, afară de cîteva excepțiuni, se îmbrăca schimbiș, ca și intimul său amic Costachi Negri, în bluză și pantalon, ba albi, ba nărinzii, la git fără nici o legătore, ci numai cu gulerul cămășii îndoit în jos. În cap cu pălăriuță panama fină. Mersu-i era pururea galant, dar nici cînd afectat. Numai atunci cînd seara, întorcîndu-se cu consoții săi de la plimbare în Cernăuți din Grădina publică, iar la moșia bătrînului Hurmuzachi Cernăuca, din parcul curții, ori pe finețe, ținîndu-se cîte șase, șapte inși brațeta — Alexandri și C. Negri totdeauna în mijloc — cîntînd cu toții : Allons, enfants de la patrie, le jour de gloire est arrivé — pasul-i era altfel, adică după tactul cîntecului „Marseilesei”. În fine, glasul îi era, atît în vorbire cît și în cîntare, domol și cu un timbru foarte amabil și atrăgător. V. Alecsandri, era, cum îl numește și Eminescu, purure vesel altfel eu, nici cum nu l-am văzut. Nu-i vorbă, impresiuni dureroase, mai ales în vremile cele de urgie — de atunci din patria sa, Moldova, cînd mai în toate zilele veneau vești, una mai sinistă și mai revoltătoare decît alta. Dară fie că el poseda putere morală, de a sufoca pentru extern, durerea în sine, ori fie-că fața sa, din fire așa, ca să nu se poată schimba în semne de tristețe ; Alecsandri era, afară din cînd în cînd tăcut, cum zisei pururea vesel. Pre mine, cînd veneam la el, oricînd mă întâlnea pe drum, totdeauna mă bineventa, respectiv mă saluta cu :

„Porumbiță întristată

Eu ca tine sînt străin,

Ș-intr-o țară depărtată
Tu cînți tristă, eu suspin”.

Prima adică, strofă, din o poezie a sa proprie, primul cuvînt din această strofă alusiune șăgalnică la numele meu. Fărșia această strofă din poezia sa proprie cu „eu suspin”, dară cuvintele le rostea totodată cu un zîmbet amabil.

Pre poporul de la țară, adică pe sătenii de rînd, îi iubea ca nu știu ce !

De multe ori mergeam cu Alecsandri pe stradă ; dacă auzea oameni săteni vorbind românești, sta la ei, le zicea „bună ziua”, se da cu dinșii la vorbă, că de unde-s, la ce treabă au venit la tîrg, ce le fac „casele”, ce gospodăria și alte asemenea, ce el — Alecsandri cunoscătorul desăvirșit al poporului, știa ce place atîtor oameni a auzi dacă cineva îi vorbește și încă străin. La despărțire le zicea „Fiți sănătoși și să găsiți bine acasă”. Se înțelege că bieții oameni simțeau întradevăr o mare bucurie, văzîndu-se „cinstiți” cu vorba de un domn, și încă în limba lor și după obiceiul lor ; mult se uitau apoi după el.

Așa făcea el și la Cernaucă, cînd se afla acolo, adică la moșia bătrînului Hurmuzachi. După atari vorbiri dese cu oamenii, săteni de acolo, și pururea în mod afabil și amical, ei, oamenii îi aflară numele și, O ! ce și cîtă bucurie avu odată auzind că-i zice un moș sătean „coconașule Vasilică”.

Văzînd eu că nemuritorului nostru cîntăreț cu condeiu îi place atît de mult poporul, venind odată niște munteni din Cîmpulung cu vornicul lor Andrei Burduhosul, într-o afacere a lor, la Cernăuți și venind ei și la mine în seminarium, căci mă cunoșteam cu numitul vornic, un bărbat din fire foarte inteligent, i-am invitat să meargă cu mine la Alecsandri, zicîndu-le că să mergem la o persoană mare din Moldova, care iubește poporul și căruia vorbind eu despre muntenii noștri, care-s neaoși români, își exprimă dorința să se întîlnească și să vorbească cu ei. Oamenii se învoiră cu invitarea mea și ne duserăm.

La Alecsandri, în hotelul „de Paris”, găsirăm și pe Costache Negri, care și el cu surorile sale ședea în acel hotel. Recomandăm oamenii, Alecsandri zise : „Îmi pare bine”, dete mîna la vornic, apoi la toți ceilalți, de cari mai erau trei, îi pofti să șadă, și dîndu-se în sfat cu dinșii, ba despre una, ba despre alta, cum și din ce trăiesc acolo la munte și cum le merge, aduse pe-neetul vorba la stîni, la ciobani, și în fine la de au muntenii încă cîntece vechi, bătrînești, și de le cîntă încă la întîlniri vesele, la nunți, la hramuri și altele. Vornicul Andrei zise că da, sînt încă atari cîntece și se și cîntă, numai acum mai rar, că nu prea le vine a cînta și a veseli.

Atunci unul din ceilalți trei, cu numele Ioniță Sabie, un om și mie cunoscut de șăgaci și glumeț zise : „Ba acum cîntăm mai în toate zilele ; dar, cîntecul ăsta : „Iacă n-ați banii”, să vi-l zic ! : Poftim, poftim, zi-l numai, răspunde Alecsandri rîzînd.

Se puse pe scaun în preajmătul lui Sabie, dară cam departe, ca să nu-l jeneze și badea Ioniță începu pe melodia Doinei, în glas, nici tare, nici slab.

„Cîntă cucu sus p-un crîng
Oi, rea veste-n Cîmpulung
Din Bacău pîn-n Bîrgău
N-auzi alta decît rău

Și din Runc pîn-n Muncel,
 Cîmpulungu-i vai de el
 Și de cînd ... ² au venit
 Cîmpulungu-au sărăcit
 Cu învîrteli, cu protocoale
 Au rămas satele goale
 Satele și casele
 Și strungele bietelee"

și-apoi iar zise cam cu ris, cam cu adîns : „Nu bănuieți, mă rog, dar așa cam cîntam în toate zilele”.

Acum revin la continuarea subiectului de față, propriu, de unde am deviat. Alecsandri, intrînd eu pe ușă și încă neavînd cînd a-l saluta cu „bună dimineața și bineventa” cu stereotipu-i „porumbița intristată” și ca totdeauna cu fața sa veselă — „Ce hîrtie ai în mînă” — îmi zise, „mi-ai adus ceva?”

„Am adus — răspunsei eu, dară nu d-tale, ci numai la d-ta ca să te rog cît mai frumos să aibi bunătatea, să citești, cînd vei avea timp liber, ce-am scris eu în hîrtia asta și apoi să mi-o înapoiezi cu benevola-ți judecată, de-am scris ce-am scris de ceva samă”.

— „Ah ! bun ? și cred că după cum am cetit unele versuri de-ale d-tale și această ce ai adus va fi bine scrisă. Îmi primii scrisoarea din mînă și desfăcînd-o și numai văzînd titula exclamă : „Bravo, baladă din popor ?” „După o tradițiune populară răspunsei eu, care am auzit-o în locul meu natal, Sucevița și e cam tot una cu cea <a lui> Ștefan cel Mare și sihastrul Daniil, cînd a mas Ștefan cel Mare la acel sihastru, în chilia scobită într-o stîncă și după aceea, cum zice tradițiunea, a zidit Ștefan, minăstirea Putnei.

„— Bun subiect <n.r. subiect>, zise Alecsandri — voi citi și-ți voi da bucuroș părerea mea”.

Fiîndcă-l văzui pe Alecsandri la lucru, mă inclinaî tăcut și mă dusei.

La amiază ne întîlnirăm la masă la bătrînul Hurmuzachi, la care masă ca de regulă se aflau și mai mulți emigranți moldoveni și între dînșii și Costachi Negri și V. Alecsandri cu fratele său Iancu.

În timpul mesei, șezînd eu lîngă fiul bătrînului Hurmuzachi, Alecu, neuitătorul și din tot suflul meu veneratul și cu deosebire nobilul meu favent îmi zise acesta pe-ncetul, căci V. Alecsandri nu era departe de noi : „Ai scris ceva, mi-a spus Vasilică ; foarte bine ai făcut : scrie, scrie”. După masă, care ca niciodată altfel, decît cu vorbele vesele se petrecea, parte ale bătrînului de ani, dar de inimă pururea junelui „Avraam”, bătrînul Hurmuzachi, de care vorbe și glume și ale celorlalți meseni, foarte-i plăcea și ridea cu un haz ce iarăși, prin el făcea veselie justă și plăcută la toată masă.

După-masă, zic, viînd V. Alecsandri la mine, luîndu-mă de mînă, îmi zise : „Ave-vei timp desară să vii la mine ?”. „Ave”, răspunsei eu. „După nouă mă găsești, poftim !”.

Venînd seara după nouă, îl auzii din afară pe Alecsandri cîntînd : „Scumpă dragă copilă” — din Norma. Pricepui că nu e ocupat., Vii ?

² Aici numi Sabie ce eu nu-î pricepui.

Porumbiță întristată”, zise el și apoi : „haidem, seara-i plăcută, haidem la plimbare și-om vorbi de ale noastre”.

Ajunși, cu vorbe despre alte lucruri, între care și despre ce învățăm la teologia și de oare aceia ce învățăm mai ales în Dogmatică e deplin în sensul bisericii noastre ortodoxe, că cele mai constituționale și mai originale din lume și de nu se stirbește ceva în favorul guvernului, care aceea nu e ortodox, la care și alte întrebări de natura aceasta, eu răspundeam cum pe atunci încă, știam; ajuns zic în grădina publică, mai văzind acolo pe aleia principală alți plimbători tîrzii, Alecsandri se îndreptă spre o aleie lăturoasă, în care nu se vedea nimeni.

„Dle P. îmi zice, aici el, acum ceva despre ale noastre. Îmi place că te văd mai întîiu de toate român și apoi că te și ocupi cu scrierea românească. Scribe, să împărtășești și neamului d-tale și al nostru aceia ce ai și știi, așa e bine, așa să facem cu toții după puterile noastre. Mai ales însă fă așa cum ai făcut cu balada ce mi-ai dat-o. D-ta ești din popor ?” „Da !” răspunsei eu. „Ferice” zise Alecsandri, „poporul nostru de jos — noi îl numim de jos, sărmanul popor și cu cît îi mai de sus el decît noi, ce ne numim cei de sus !. A avut oare cînd <n.r. cîndva> neamul nostru vremi bune și pe urmă, vremi rele ; cele bune însă, n-au fost ele bune și ale poporului ce-i zicem, de jos. Atuncea e drept, a fost el de jos și drept e, că el bietul pentru unii și în privința deosebirei lui de cel unii, a rămas el „de jos” și pînă în ziua de astăzi.

Însă atît din vremile bune, cît și din vremile rele, ce a fost neamului nostru întreg mai sfînt, mai scump, mai dulce și chiar mai și de onoare, nu acei unii căroră le zicem de clase de sus, ne-au conservat și păstrat pentru posteritate, pentru noi, cei prezenți și pentru cei ce vor fi urmași după noi — ci poporul, bietul, ce-l numim de jos. Înstrăinat-s-au de tezauriarul vetrei clasice părințești acei unii, frîntură mai mică din națiunea noastră, părăsind ei, drept fiul cel pierdut din Evanghelie, cele superioare, datinile și obiceiurile strămoșești, care sînt cum și erau, cele mai poetice, cele mai însuflețitoare și cele mai sublime din lume, dar poporul de jos, tezaurul acel superior ce acei unii din clasele așîșdere superioare îl părăsiseră, nu l-a trădat, nu l-a abandonat ca niște haini către părinții, bunii și străbunii săi, ci l-a strîns acel tezaur în inimă și l-a păstrat cu scumpătatea și conștiinciozitatea demnă de un popor demn”.

Alecsandri le spunea aceste vorbe în liniște, dar vădea totodată și cea mai expresă simțire și apoi după cîteva pași ce mai făcuseră zise : „Să vorbim însă ceva și despre poezie, cu care văd că și dumneata te ocupi : Poezia, d-le P., este o artă și încă o artă tot așa de frumoasă, precum și domeniul ei numai frumosul. Ca artă așadar ea pretinde de la poet o facultate specifică, spre a o putea realiza, apoi și o dezvoltare <a> acestei facultăți, prin indeletnicire. Facultatea ce specifică pentru arta poeziei trebuie să fie superioară, ceace noi numim *talent*, ori chiar *ingeniozitate*. Talentul acesta de poezie, este, cum aș zice, teoria, iară exersarea, indeletnicirea în poezie, *practica* ei. Prin această teorie și praxă, metamorfozează poetul o lume de simțiri și de cugetări estetice, prefăcîndu-le și înfățișîndu-le în cuvinte. Trebuie apoi acel talent să mai aibă facultatea de a produce din sine, de a inventa originalități și a le pune <pe> acestea în imagini. Această facultate — e fantezia — și în sfîrșit, poetul trebuie să posede deplină cunoștința a limbii, ca să le aibă toate și cele mai fine și

mai frumoase culori la despoziție, întru de-aș putea și exprima și impodobi — prin cuvinte, prefacerea simțămintelor și gândurilor sale estetice împreună cu fantezia sa”.

Ascultam tot cuvîntul vorbirii marelui poet cu cea mai încordată luare de seamă, ba și mai mult, parcă cu frică să nu scap cumva, din auz și din pricepere, o unică iotă. „Acestea, continuă Alecsandri iarăși, cum zisei, despre Poezie îndeobște”. „Ți-am citit balada. Așa-i că sujetul <n.r. subiectul> ei ți-a plăcut?”. Eu tăcui ca nu cumva să-l întrerup. „Da ți-a plăcut, continuă Alecsandri, căci altminteri nu te ocupai de el. Și-acum să-ți spun, domnule P. : Cearcă, caută, ascultă și întreabă de atari tradițiuni — balade, cîntece, anecdote, cimilituri și descîntece, între poporul din care ești, în care trăiești și mai ales între care și cu care ca preot, vei trăi. Tot dece, dece, mai mult te-i îndulcii din acele mărgăritare prețioase și fermecătoare ce le are poporul nostru strînse la sinul său. Și acele mărgăritare prețioase și intradevăr fermecătoare sînt — poezia neamului nostru românesc. Cel mai scurt cîntec, cea mai mică poveste să nu o bagatelizezi, să nu o ignorezi, ci să o scrii, nimic schimbînd, nimic îndreptînd, nimic adăugînd ! Ele, și cele mai scurte, adică cîntece sau povești, sînt ori o frîntură din întreguri mai mari, ori conțin însăși în sine însele un întreg sintetic, pe carele analiticul, sau mai bine <zis>, analiticii competenți, le vor desfășura, deslega și lămuri, drept — ca sticla camerelor obscure. De această poezie să ne ocupăm cu toții mai întii, pînă ce mai trăiesc oameni vechi. De această poezie să te ocupi și d-ta ! Dacă-i fi preot, ocuparea de poezia populară și-ți fie cum aș zice — leturghia, iar cealaltă de care-ți vorbii la început — vecernia”.

Stete apoi locului, mi se păru că caută spre cerul instelat, mă luă apoi de mină și zise cu patos — fascinatoriu.

„O, poezia, poezia poporului nostru — domnule P., este poezia întregului nostru neam și-(<) așa de frumoasă că, desvăluindu-se ea la lumina soarelui, e ca o copilă frumoasă din Carpați, tînără mîndră, nevinovată și, după cum zise vorba românească : „pe soare putea căta, dară pe dînsa ba !”.

Alecsandri mă ținea încă de mină și apoi rizînd vesel îmi zise :

„Și d-tale — român și tînăr, așa o copilă să nu-ți placă, să nu dorești cum zice românul, „căutînd-o și rupîndu-și zece perechi de opinci ca să o găsești și să-ți înveselești aflînd-o sufletului de privirea la ea și de gustul farmecului ei ? Cată la mine și sfîrșii cu emfază : „Eu ? eu mor de dorul ei să o găsesc ; am cîntat-o și-o voi cînta !”.

Îmi slobozi mina, scoase o hîrtie din buzunar și dîndu-mi-o zise : „Poftim balada d-tale, am îndreptat ce am socotit și, poți să o publici” ...

Era tîrziu, cînd, după ce-l petrecui pe marele poet pînă la cvartira sa, mă întorsei acasă, plin și încărcat de gândurile cele mai satisfăcătoare și mai fericite, de a fi auzit ce-am auzit de la privighetoarea noastră latină Vasilică Alecsandri.

Încă din acea seară, venit acasă, căutai în balada mea, să văd ce-a „îndreptat” în ea V. Alecsandri. Erau, se vede că din indulgență către un începător ca mine — numai două cuvinte schimbate și scrise cu creion. Acea baladă se publică apoi în „Bucovina” și în „Zimbrul” ; iară eu culesei, cit am mai fost student, cîntece populare și ferindu-mă cu toată simțirea

a schimba, a corija sau a adăuga ceva la acele ce le auzeam, le scriam și le trimiteam lui V. Alecsandri.

Încă de Anul nou expirat, trimițându-i la Paris raporturile mele scrise și alte tipărite despre succesul lăudat al operei „Crai nou” la Oravița (bretul), cum se știe, al lui Alecsandri și muzica a repausatului meu fiu Ciprian și urindu-i de acel an nou cam în modul și graiul poporului nostru, răspunzându-mi cu data de 5 ianuarie și cu privire la operetă zicînd : „Meritele muzicale ale acestei operete muzicale sînt demne de a-i deschide porțile Tratului Național din București”. Pentru urările de anul nou îmi mulțumii cu cuvintele : „Îți mulțumesc din inimă, pentru urările poetice și mult prețioase !”

Trătășul-nou, în octombrie 1890

Iraclie Porumbescu

Exarh și Paroh

⟨Tatăl lui Ciprian Porumbescu⟩

Arh. St. Buc., fond V. Alexandri, dosar 24
(oferta Victoria Popovici din 30 III. 1977). Orig.

Documente din fondul „Casa Școalelor” referitoare la lucrarea lui D. G. Kiriâc, *Cîntecul popular românesc și muzica bisericească orientală*.

Studierea fondului arhivistic Casa Școalelor (1896—1948)¹ ne oferă o multitudine de date care ne permit să relevăm, pe lângă statornicele preocupări legate de dezvoltarea învățămîntului de toate formele, și uriasa activitate desfășurată în scopul cultivării limbii, literaturii și istoriei românești, a tradiției artistice naționale, a promovării științei și tehnicii moderne, a ideilor de progres.

În acest context larg, Casa Școalelor a desfășurat o bogată activitate editorială axată pe o tematică foarte diversă, de la lucrările clasice literare la lucrări beletristice originale, de la monografii și studii de istorie, geografie, etnografie și artă la lucrări de popularizare a științei, traduceri și prelucrări accesibile, menite să constituie tot atîtea mijloace de educație națională, de întărire a unității culturale și sufletești a neamului.

Toate aceste realizări notabile obținute de Casa Școalelor, încă din primii ani de existență, sînt strîns legate de numele lui Spiru Haret, adevărat creator al acestei instituții de învățămînt și cultură, de cel al colaboratorilor săi cei mai apropiați, referenți sau inspectori culturali — între care se detașează, prin profunzimea activității desfășurate, marii noștri scriitori : George Coșbuc, Al. Vlahuță, St. O. Iosif, M. Sadoveanu —,

¹ Vezi prezentarea acestei arhive la Ioana Burlacu, Traian Rus, *Casa Școalelor*, în „Revista Arhivelor”, anul LII (1975), vol. XXXVII, nr. 4, p. 403—418.